I samotná Paříž se ocitla v neprodyšném obležení a byla odříznuta od zbytku Francie. Zprávy odtud i sem se daly posílat pouze po poštovních holubech nebo balóny. Pruské obležení bylo v délce 90 kilometrů, nepřátelské vojsko mělo 200 tisíc mužů a 320 děl. Z města nebyli evakuováni lidé, kteří k jeho obraně nemohli nijak přispět: ženy, děti, starci, invalidé.

Bourbaki se svými muži (100 tisíc vojáků) pak ustupoval podél řeky Lisaiany a Chanzy se 150 tisíci muži k Le Mans. Obě jejich armády však byly během ledna rozprášeny nepřítelem, sám Bourbaki se pokusil o sebevraždu. Francie tak byla nucena kapitulovat. Král Vilém byl mezitím proklamován za německého císaře a definitivní mír byl uzavřen 10. 5. 1871 ve Frankfurtu nad Mohanem. Francie tak ztratila Alsasko-Lotrinsko a musela zaplatit 5 miliard franků válečné náhrady. Do doby úplného splacení válečných reparací zůstala ve Francii německá okupační armáda.

Mezitím však národní gardy (bývalí rekruti mezi 30 a 50 lety) svrhly vládu a prohlásily Paříž nezávislým městem (Pařížská komuna). Rozmohlo se plenění, loupeže a vraždy. Národní shromáždění uprchlo s odzbrojeným pravidelným vojskem do Versailles a ponechalo metropoli napospas řádění davu.

Záchranná akce byla možná až s návratem a znovuozbrojením armád, zajatých Němci u Sedanu a v Métách. To se stalo až 2. 4., kdy se především legionáři – ve sboru maršála MacMahona – vydali do boje a postupně vyhnali komunardy ze všech pevností, které drželi. Německá okupační armáda střety pouze pozorovala a nezasahovala do nich.

Ve dnech 21. až 28. 5. nastal tzv. „Krvavý týden“. Vládní jednotky v čele s cizineckou legií vnikly do Paříže a porážely povstalce od ulice k ulici, od barikády k barikádě. Legionáři sice postupovali při potlačování rebelie obzvláště krutě, ale komunardi byli snad i horší: nelítostně vraždili své rukojmí (mezi nimi byl i pařížský arcibiskup Darbois), zapálili několik důležitých budov (např. Hotel de Ville) a pokusili se i vyhodit do povětří katedrálu Notre Dame a Pantheón. Během týdne zahynulo asi 20 tisíc Pařížanů. Komuna byla nakonec krvavě potlačena, cizinecká legie se zúčastnila i poprav povstalců na známém pařížském hřbitově Père-Lachaise.

Odsouzeno k nuceným pracím bylo 3924 bývalých revolucionářů-komunardů a posláno na Novou Kaledonii (dříve byli odsouzenci posíláni na pověstné Ďábelské ostrovy ve Francouzské Guyaně).

O dva roky později (16. 9. 1873) skončila zaplacením válečných reparací i německá okupace. Francouzsko-pruská válka tak byla první výjimkou, kdy legionáři bojovali na francouzském území.

Nový mír však nepřinesl tolik očekávanou spokojenost a klid. Jedněm dal, co druhým vzal, a z toho nemohlo vzejít nic jiného než ještě větší chtivost u prvních a trpkost a touha po odvetě u druhých, protože peklo nezná takovou vytrvalost a nenávist, jako když má poražený šanci k odvetě (po první světové válce bylo Alsasko-Lotrinsko vráceno zpět Francii).

Za zmínku jistě stojí i fakt, že v řadách cizinecké legie bojoval i poručík Kara, vlastním jménem Petr Karadjordevič, který se stal později, v letech 1903–21, v Srbsku králem. Maršál Patrice MacMahon byl v letech 1873–79 zvolen prezidentem republiky. Napoleon III., který byl zbaven trůnu, se i s rodinou odstěhoval do Anglie, kde také zemřel.

Horší osud postihl maršála Bazainea. Kvůli kapitulaci u Metz byl roku 1872 obžalován z velezrady a odsouzen k smrti. Rozsudek byl však změněn na 20 let pevnostní vazby, kterou si měl odpykat v pevnosti na ostrově St. Marguerite u Cannes. V noci z 9. na 10. 8. 1874 ale uprchl, a to ve věku 63 let z úpatí třísetmetrové skály na přichystaný člun. Odebral se nejdříve do Belgie, pak do Madridu, kde 28. 8. 1888 zemřel, sám a v naprosté chudobě.

Faktem je, že i když se Bazaine dopustil určitých vojenských strategických chyb, nebyl nikdy žádným velezrádcem. Stal se jen obětním beránkem, obětí politických intrik. Odsoudili ho tak dokonalí lidé, kteří sice nikdy neměli hlad a žízeň a kteří ani nikdy nebojovali proti mnohonásobné přesile, zato si ale každé ráno sladili svou kávu cukrem ve stříbrných kleštičkách a seděli přitom ve svých proutěných křesílkách na verandě a každý večer se bavili se svými snobskými manželkami na bezduchých večírcích.

Maršál Bazaine si odřekl i stříbrných kleštiček na cukr, i žen ve večerním úboru, a šel mnohdy do končin, kde musel čelit tropickým vedrům a zákeřným, neviditelným mikrobům i nepřátelským kulkám a kde často neměl ani vodu k uhašení své žízně. A to vše jen pro trojbarevnou vlajku Francie.

Maršál Bazaine

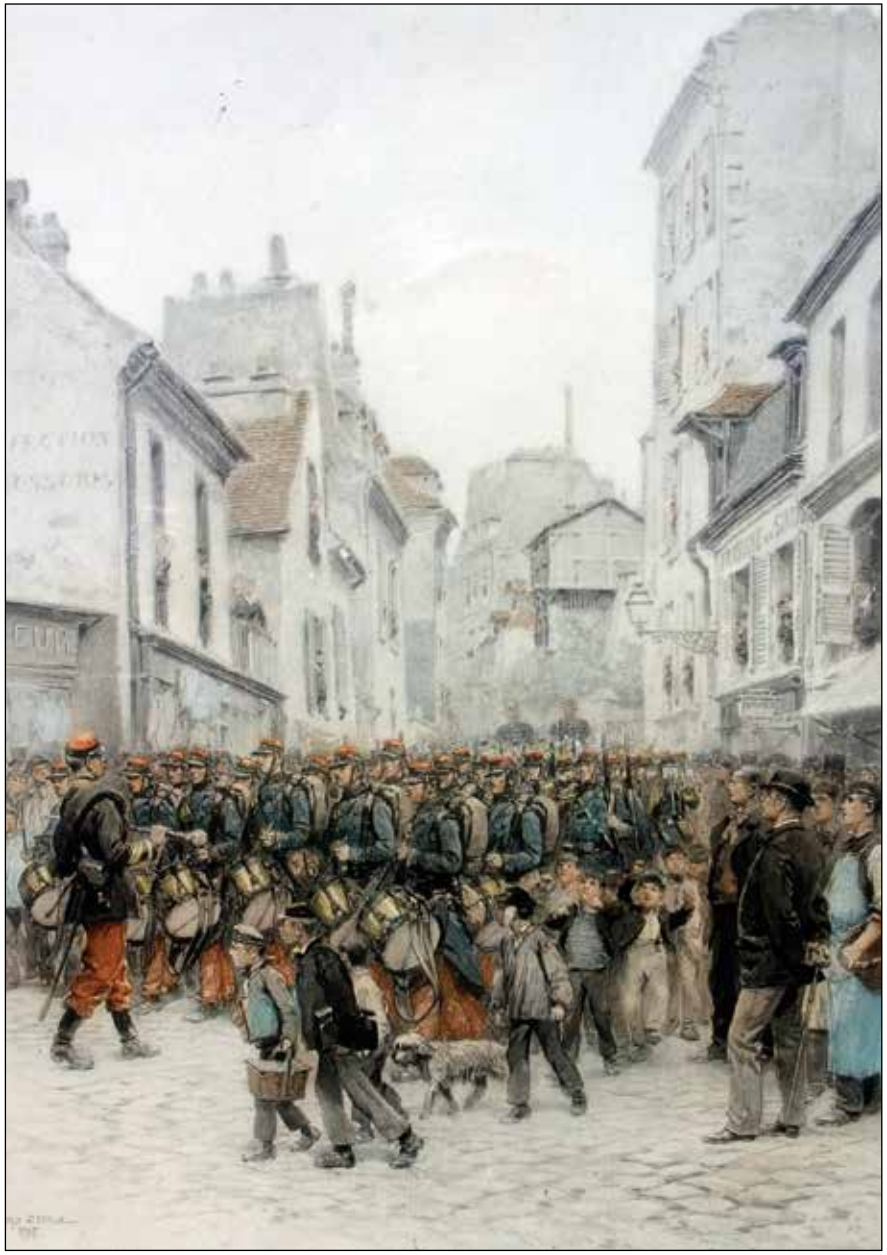

Noví rekruti cizinecké legie pochodují městem do vojenských zákopů na předměstí.

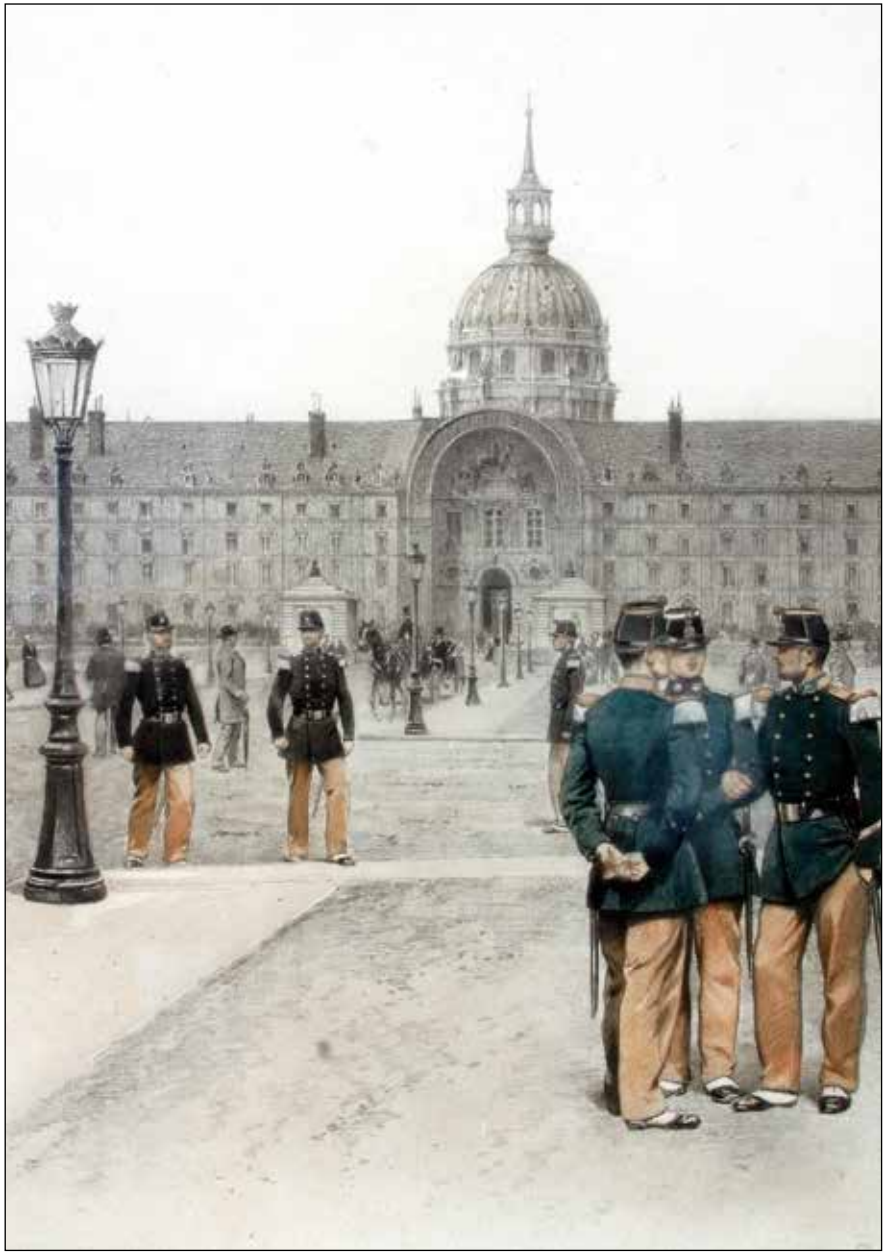

Francouzští důstojníci začátkem války v Paříži

SEVERNÍ AFRIKA (1882–1914)

V 80. letech zavedl generál Negriér novou vojenskou taktiku pro boje v poušti, kterou legionáři začali s úspěchem používat. Jednalo se o slavné jezdecké roty pěších pluků. Jejich účelem bylo především pochodovat, a to rychle a na velké vzdálenosti. Jejich nenadálé a nečekané objevení se v nepřátelských pozicích jim tak začala přinášet mnohá zasloužená vítězství.

Dvoučlenné týmy byly totiž vybaveny mulou, která nesla výstroj, výzbroj, zásoby potravin a bidony s vodou. Při pochodu rozpálenou pouští se na hřbetech mul střídali i samotní legionáři, a to byl i hlavní důvod, proč dokázali ujít denně celé desítky kilometrů i v těch nejtěžších podmínkách.

Při nočních pochodech nemohli vojáci mluvit, kouřit, nikomu nesměla cvakat uvolněná lopatka, špatně připevněná jídelní miska nebo pohupující se bodák. Mulám se často zabalovala přední kopyta do převazovaných hadrů. Po zrušení tábora za sebou tyto pochodové jednotky nezanechávaly žádné nežádoucí stopy, každé ohniště muselo být vždy do ztracena zahlazeno.

Ve svých tornách měli legionáři náhradní vojenské stejnokroje, osobní věci, nahoře byl nabalen stanový dílec s pokrývkou, na níž vévodil kotlík nebo jídelní miska, po stranách byly zavěšeny náhradní boty. Křížem přes prsa u levého boku visel chlebník se železnou dávkou potravin, která nesměla být bez souhlasu velitele a pod hrozícím trestem načata, na pravém boku byl dvoulitrový bidon s vodou, se kterou musel legionář rovněž šetřit a ze které bylo někdy nutno odevzdat i určitý podíl pro polní kuchyň. Na opasku, který přidržovaly kožené šle, byla vpředu připevněna kožená pouzdra na náboje a vlevo se nosil dlouhý úzký bodák. Na oděvy se navíjel i tzv. břišní pás, dlouhý několik metrů, jehož účelem bylo udržovat v tamějším klimatu životně důležité orgány v břišní dutině stále ve stejném tepelném stavu, aby se předešlo zde velmi obvyklým gastrickým poruchám, způsobovaným zvláště značnými rozdíly denní a noční teploty.

V těchto neklidných dobách ale začali legionáři přispívat i k rozvoji severní Afriky. Stavěli mosty, pevnosti, školy, kopali silnice a zakládali tržiště. Následkem častých dezercí postavili i trestnici v Bedeau, ale v důsledku rozmáhajícího se cestovního ruchu v pobřežním pásmu byla poté káznice vystavěna v Colomb-Bécharu. Kromě chycených dezertérů se sem posílali i legionáři, kteří dostali více než 200 dnů vojenského vězení do roka. To bývalo za rvačky, opilství, krádeže a neuposlechnutí rozkazu. A také samozřejmě za ztrátu zbraně. To bylo totiž cosi neomluvitelného, protože provinilec tak umožnil vyzbrojit případného nepřítele.

Každý vězeň tady pobyl 11 měsíců, z toho 7 měsíců v donucovací četě. Pokud v ní nedostal legionář žádný trest, byl pak na zbývající 4 měsíce přidělen už jen do obyčejné čety. Každý poklesek nebo nevykonání příkazu způsobilo, že legionář z trestní roty začal znovu celých 11 měsíců, kde byl nucen vykonávat tu nejhorší činnost, jakou si lze jen představit. Mezi nejúděsnější práce patřil i „Sysifův kopeček“, kdy vězeň musel vykopat jámu 4 x 4 metry a hlubokou tak, aby se do ní celý vešel. Nako-

Legionáři v době oběda v Maroku

panou hlínu byl potom povinen přenášet v těžkých barelech do druhé jámy – vzdálené desítky metrů –, kterou mezitím vykopal jiný legionář. Samozřejmě, že u toho musel zpívat nahlas legionářské písně a jeho boty byly bez tkaniček!

V celém prostoru colomb-bécharské trestnice nebylo legionářům dovoleno chodit, směli pouze běhat, dokonce i u jídla. Veškeré odpadky či drobné nečistoty museli provinilci na dvoře uklízet tak, že lezli po čtyřech a sbírali je do zubů. Samotný vězeň nesměl nikdy sám dozorce oslovit, nesměl k němu bez vyzvání vykročit, natož přistoupit, jinak mohl dozorce okamžitě sáhnout po odjištěné pistoli. Na volném prostranství nebyl dozorce nikdy sám, další byli samozřejmě v dohledu a navzájem se mezi sebou střežili. V pohotovosti byla navíc zvláštní hlídka připravená k okamžitému zákroku.

Vězeňské cely nebyly ani vytápěny. V noci zde klesala teplota vzduchu i na -10 °C, legionáři měli jen jednu pokrývku, málokdy dvě, v celách byly často blechy, zákožky svrabové, ale především štěnice s neuvěřitelně jemnými čidly, které se tak snadno dostávaly ze stropů s naprostou přesností na odkrytou část vězňova těla.

Ačkoliv se tato opatření zdála velmi přísná a tvrdá, byla naprosto nutná. Bez nelítostné disciplíny by totiž byla cizinecká legie nezvládnutelná a mírné tresty by na tak tvrdé muže, jakými legionáři zcela nepochybně byli, neúčinkovaly. K těmto tvrdým opatřením přispíval i fakt, že posádky cizinecké legie byly většinou jen v odlehlých a divokých krajinách, kde byl velitel se svými muži často sám a neměl k dispozici jiné síly než tu, která pramenila z jeho zbraně a ze strachu před přísným trestem.

V mezičase vybojovali legionáři spoustu slavných bitev: 30. 7. 1900 byla 2. jezdecká rota 2. pluku cizinecké legie přepadena u Taghitu válečným kmenem Doui Menia v počtu necelé tisícovky mužů. Legionáři potřebovali několik hodin k tomu, aby jejich protivník s nezdarem odtáhl. Legionáři totiž byli, i když vždy v početní nevýhodě, rozhodnuti se urputně bránit a své životy prodat draze. Pokaždé, když byli nepřítelem napadeni, vytvořili čtverec, což byl klasický obranný prostředek pěchoty proti jezdectvu, a přesnou palbou ničili útočníka. Ten se sice mnohdy snažil vytrhnout legionáře z řady speciálními dlouhými háky a někdy se mu i podařilo mocným skokem přeskočit napřažené bodáky francouzských obránců a dostat se tak dovnitř čtverce, to vše ale byly jen sebevražedné pokusy.

O tři roky později (2. 9. 1903) se stejná rota ocitla ve slavné bitvě u studní v soutěsce El Moungar, když se zrovna vracela z policejní hlídky do své posádky v Dženan el Dar. Sto třináct legionářů, kterým velel kapitán Dauchez, zde bylo napadeno asi dvě stě padesáti nepřátelskými

Araby, kteří ze svých rychlopalných pušek začali chrlit smrt na nic netušící francouzské vojáky z okolních skal. Kapitán Dauchez byl při útoku smrtelně zraněn, jeho zástupce poručík Selchauhansen padl. Střelbu přežilo jen asi 40 legionářů, z toho byli mnozí raněni. Ukryli se za dvě menší skály, jež jim sice svými balvany poskytovaly ochranu, ale v prudkém slunci se ze skal stala pec. Velení převzali seržant Tisserand a desátník Zoli, italský hrabě.

Francouzští vojáci věděli, že se Arabové v noci pokusí o zteč a že tak budou muset čelit šestinásobné přesile. Situace legionářů tedy byla zoufalá. Ranění vojáci trpěli v nesnesitelném horku dvojnásobně. Všichni měli žízeň a cigareta by jim taky udělala dobře. Přesto, tak jako vždy, chtěli bojovat až do konce. Nikdo z nich ale nevěděl, kdy ten konec bude. Ale všichni věděli, že čím dřív Arabové s nočním útokem začnou, tím dřív budou Francouzi poraženi. Pak se ale karta obrátila. Po osmi hodinách sporadické střelby totiž dorazil legionářům na pomoc kapitán de Susbielle se svou domorodou jízdou spahiů. O nepřátelském útoku byl informován právě svými jezdci. Tito spahiové se totiž v té době potloukali kolem studní El Moungar, nestačili už ale legionáře před arabským

Legionářská siesta kdesi v bezvýznamné francouzské pevnůstce někde v zapomenuté části severní Afriky. Dny se v takových pevnostech jednotvárně vlekly a podobaly se jako vejce vejci: nesnesitelná žízeň, nekonečně dlouhé pochody, vedro k zbláznění a občas nějaký ten poplach

útokem včas varovat. Zajeli tak alespoň do 70 kilometrů vzdáleného Taghitu pro pomoc. Arabové se dali na zbrklý ústup a rota cizinecké legie (bojoval v ní i legionář českého původu Šnejdárek) tak byla zachráněna.

Krvežíznivé boje však pokračovaly dál. Divoké a velmi bojechtivé kmeny Beni Snassen a Beni Warain často podnikaly loupežné výpravy na území alžírské provincie Jižní Oran a legionářské pevnůstky se tak stávaly mnohdy terčem jejich útočných výpadů. Místní náčelníci těchto kmenů si i libovolně rozšiřovali území, kterým sice ve skutečnosti vládl marocký sultán, ale jeho moc sem nikdy nedosáhla. Z toho důvodu Francie přeložila z Tonkinu plukovníka Lyauteye. Tento důstojník všem brzy ukázal, jakým je skvělým kolonizátorem. Jeho oblíbeným rčením bylo: „Země se musí dobývat, jako se šíří skvrna od oleje." Tato strategie „olejových skvrn" spočívala v tom, že při postupu bylo vždy dobyto strategicky nejdůležitější místo, kde byla usazena francouzská posádka, jejímž úkolem bylo pacifikovat celé území. Teprve potom byly akce přeneseny dále. Francouzská kolonizace se tedy šířila jako olejové skvrny.

Lyautey znal brzy celé své území, zvyky a mentalitu svých protivníků. Vždy vystihl bod jejich nejslabšího odporu, a tak brzy podrobil většinu i těch nejdivočejších kmenů Sahary. Mnozí arabští náčelníci s ním

Jedna z mnoha pevnůstek v severní Africe

začali sympatizovat, neboť vždy dodržel slovo, které jim dal. Byl oblíben i u svých mužů. K tomu vedlo i jeho chování při průzkumech v Maroku. Vždy, když jeho legionáři brodili řeku, ocitli se po pás ve vodě. V létě tak pro ně bylo celkem příjemné se ochladit a na horkém slunci zase rychle oschnout, zatímco Lyautey, který jel na koni, dal jen nohy ze třmenů, ani trochu se tak v řece nenamočil a musel dál trpět v nepříjemném horku. Ale v zimě, kdy bylo dost nemilé mít boty plné studené vody a těžké nacucané kalhoty, Lyautey vždy ze svého koně seskočil a šel se svými legionáři přes řeku pěšky…

Roku 1911 vypukla velká povstání na celém území severní Afriky, kterým velel „Moudrý prorok pouště" El Hyba. Jeho zfanatizovaní bojovníci napadali jednu legionářskou pevnůstku za druhou. Jednu z nich se podařilo lstí zachránit desátníku Šnejdárkovi. Byla to malá pevnost v okolí průsmyku Zegotana, která byla určena k ochraně nově vystavěné silnice a byla chráněna zdí ze suchého roští. Tou se nepřítel nemohl prodrat, aniž by se praskotem suchých větví neprozradil. Desátník Šnejdárek, který zde v té době hostil náčelníka jednoho místního kmene, sympatizujícího s El Hybou, dal tajně kolem pevnosti uvázat tři ovce ve vzdálenosti asi 250, 400 a 600 m a pak s tímto náčelníkem vyšel ven, aby mu ukázal, že v jeho oddíle jsou samí vynikající střelci. Zavolal proto toho svého nejlepšího, který se okolo nich pohyboval jakoby „náhodou", a ten na Šnejdárkův rozkaz všechny tyto ovce zastřelil. Každou z nich jedinou přesnou ranou. Brzy nato bylo napadeno mnoho okolních legionářských ležení, ale Šnejdárkova pevnost zůstala díky jeho „čarostřelcům" nedotčena.

Pro potlačení vzpoury El Hyby měl však Lyautey nedostatek mužů. Měl jen spoustu zbraní. Dal tedy tisíce pušek náčelníkům nedávno podrobených kmenů. Bylo to poměrně riskantní, protože z alžírské války některé kočovné kmeny vyloženě těžily. Jednou stály na straně Francie, kdy od ní dostaly zbraně a peníze, aby zanedlouho poté tyto zbraně obrátily proti ní. Lyautey jim ale věřil. Věděl, že Arabové, kteří přísahali francouzské vládě věrnost, svou přísahu plnili i za cenu vlastního života. Vojsko El Hyby tak brzy shnilo na bojišti, protože bylo krvavě potlačeno.

Roku 1912 si francouzská a španělská vláda rozdělily marocké území mezi sebe. O Maroko však mělo zájem i Německo, a proto vyslalo do přístavu Agadir svá válečná plavidla. Po několik měsíců tak hrozilo, že mezi těmito mocnostmi vypukne válka. Němci nakonec ustoupili a jako kompenzaci dostali část území Francouzské rovníkové Afriky. Britové tady zůstali stranou, protože měli s Francií uzavřenou smlouvu

Další legionářské posily odjíždějí do bojů v severní Africe.

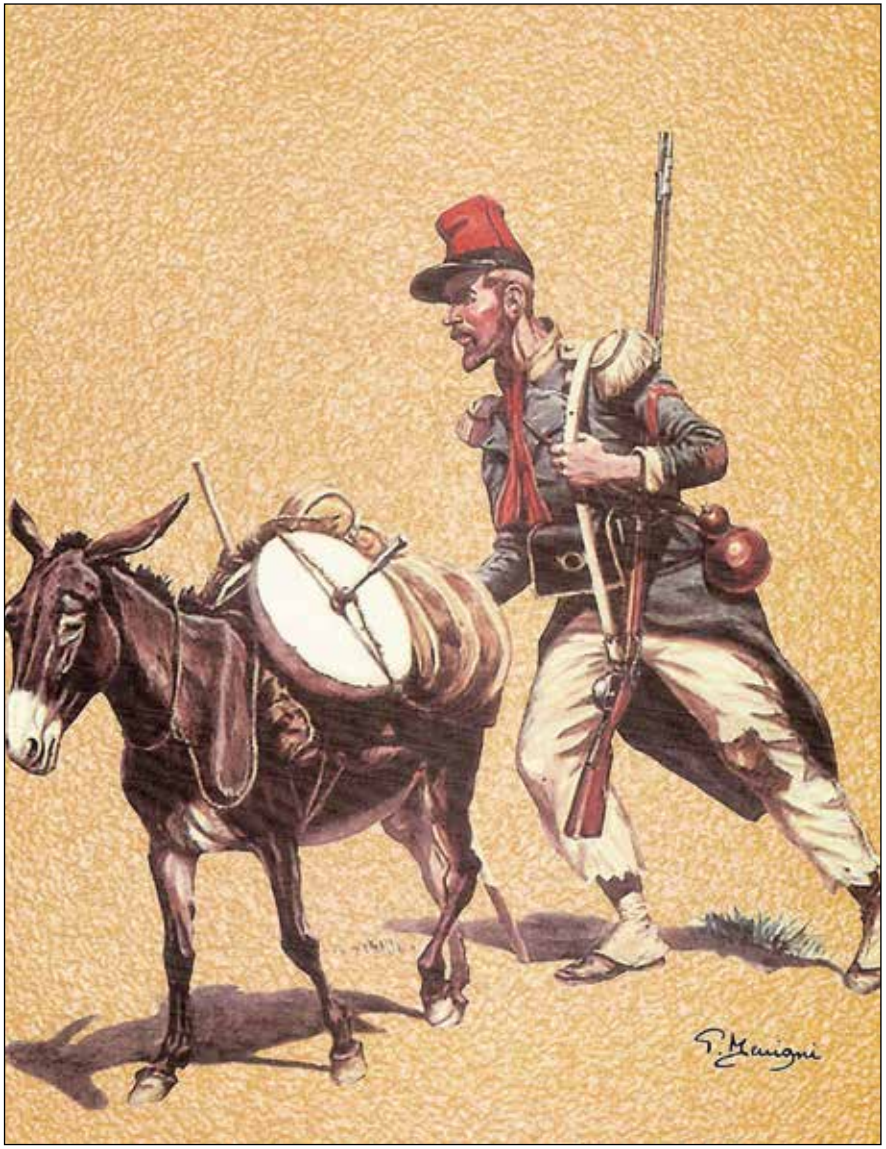

Legionář a jeho mula. Právě díky těmto zvířatům dokázali vojáci cizinecké legie urazit v poušti obrovské vzdálenosti během relativně krátké chvíle a mohli se tak objevit zcela nečekaně v týlu nepřítele, kde je vůbec nikdo nečekal.

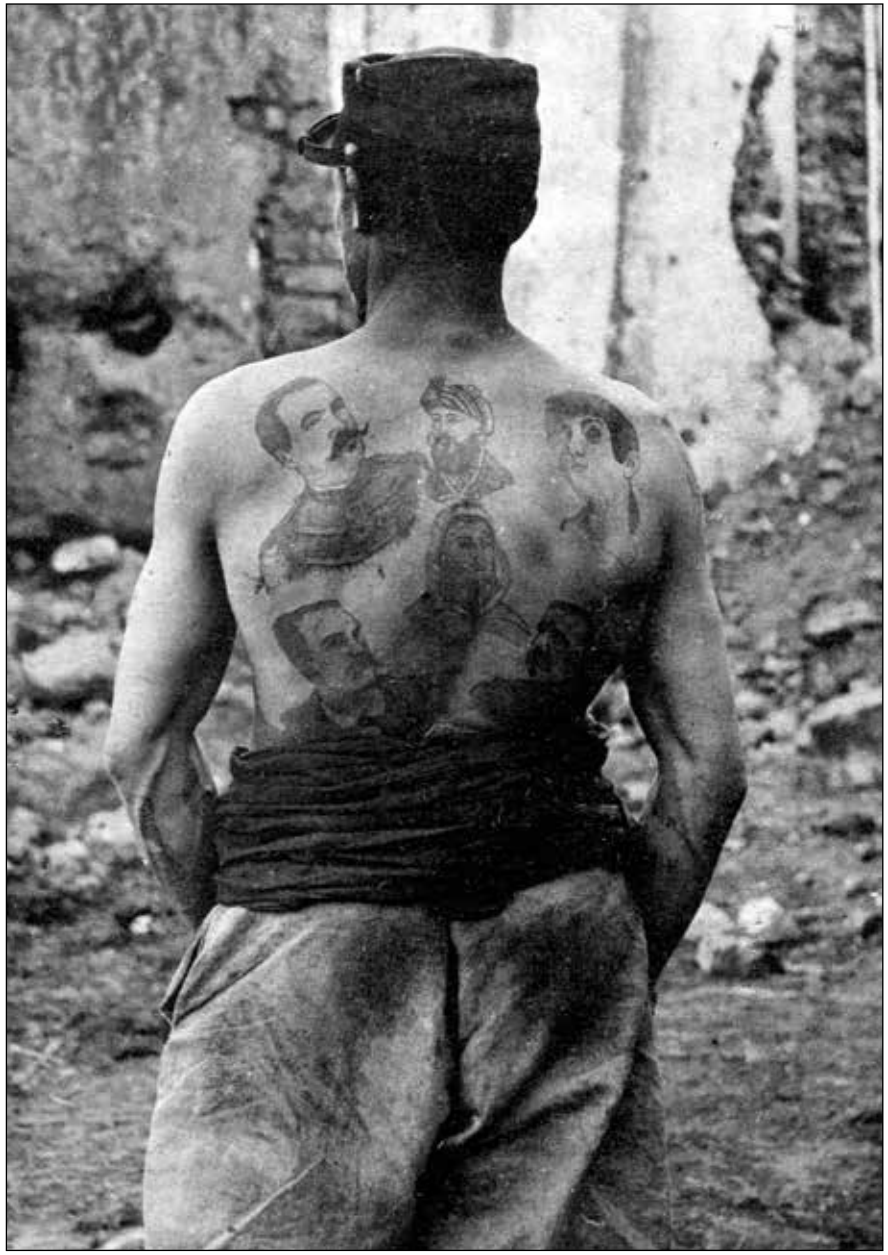

V dřívějších dobách měl zpravidla každý legionář bohaté tetování, na kterém si velmi zakládal.

Dobová kresba legionáře z doby kolonizace severní Afriky

o přátelství z roku 1904, ve které se oba státy zavazovaly nevměšovat se vzájemně do svých koloniálních zájmů. Marockého lidu se však nikdo neptal, co si myslí o tomto sporu o území, které patřilo jemu a nikoliv Francii, Španělsku či Německu.

V období pacifikace severní Afriky přispívali legionáři i k rozvoji země: stavěli silnice i mosty, zakládali tržiště a pomáhali při archeologických vykopávkách.

TONKIN (1883–1895)

Kolonizace Tonkinu začala již roku 1858, když sem pravidelné francouzské vojsko vyslal Napoleon III. Tato oblast byla tehdy ještě mimo jakékoliv zájmy ostatních evropských velmocí. I když byl Tonkin (území dnešního severního Vietnamu) uznán annamským císařem francouzským protektorátem, francouzské pronikání do tohoto území nebylo zcela bez problémů. Narazilo zde totiž na ozbrojený odpor Číny.

Ačkoliv francouzským vojákům nechyběla v žádném případě odvaha, nebyli dostatečně zkušení a důkladně vycvičení, aby mohli přežít partyzánskou válku v asijských džunglích. Navíc nedokázali čelit neviditelným nemocem, jedovatým hadům, škorpiónům, tygrům, důmyslně vyrobeným pastem a jiným, pro ně zcela neznámým nástrahám džungle a bažin. V bojích měli těžké ztráty a z těch, kteří přežili, byly sice vytvořeny nové vojenské oddíly, ale ty byly při dalších partyzánských útocích většinou zcela zdecimovány.

Proto sem byla 8. 11. 1883 vyslána cizinecká legie s jasným úkolem: buď zde padnout, nebo dokázat nemožné – vyčistit tonkinskou oblast od čínských a thajských pirátů, kteří žili v džungli a z džungle. S francouzskými vojáky neměli slitování a čekali na ně všude: ukryti pod vodou v rýžovištích, kde dýchali brčkem z navrtaného tenkého bambusu, zavěšeni v korunách stromů, nebo je přepadávali z úkrytů v zemi či v rákosí.

Legionáři se vylodili v Haiphongu a začali postupovat do Hanoje, kde se měli spojit s pravidelnou francouzskou armádou a francouzskou námořní pěchotou, které velel námořní admirál Courbert. Cestou často naráželi na umučené a zohavené mrtvoly svých předchůdců, pro které nebyla podle nepřátel dostatečným trestem ani smrt. Nebylo nic neobvyklého, když vojáci cizinecké legie narazili na ke stromům přivázané francouzské mrtvoly s vyhřezlým mozkem, kterým byla ještě zaživa